

Відгук

офіційного опонента на кандидатську дисертацію Гірної Наталії Мирославівни

“Наукова та громадсько-політична діяльність Івана Кревецького (1883-1940 рр.), представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07. 00. 01 — історія України

Вивчення історичної школи Михайла Грушевського завжди залишалося важливим питанням для української історичної науки. Дисертантка обрала для наукового аналізу представника цієї школи Івана Кревецького — історика, краєзнавця, бібліографа та громадського діяча. Головне завдання дисертантки полягало у тому, щоби висвітлити наукову та громадсько-політичну діяльність І. Кревецького в контексті суспільно-політичного та національно-культурного життя Галичини кінця ХІХ — першої половини ХХ ст.

Як відомо історична школа М. Грушевського формувалася із випускників Львівського університету, які були слухачами наукового семінару професора, згодом працювали у Науковому Товаристві ім. Шевченка або співпрацювали з ним. В рамках НТШ й об'єднувалося коло національних істориків.

Вибір теми наукового дослідження мотивований необхідністю представити життєвий шлях та творчу діяльність Івана Кревецького передовсім як представника державницької школи в українській історіографії, розглянути його наукові здобутки в контексті науково-теоретичного аналізу державницьких засад історіописання.

У кандидатській дисертації Наталії Гірної вивчено історіографічні здобутки істориків: оскільки тема заторкувалася дослідниками лише фрагментарно, то опрацьовано передовсім пласт робіт присвячених загальному аналізу школи Михайла Грушевського у Львові, наукових методів вчених НТШ, теоретично-методологічних підстав формування державницької школи в національній історіографії. Вивчено також роботи, які показують бібліотечну та бібліографічну працю вченого. Як зазначає дисертантка, спеціальних робіт які

були б присвячені вивченню діяльності І. Кривецького у такому напрямі немає, а тому історичні студії авторки є важливими та актуальними.

Робота опирається на оригінальну джерельну базу. Передовсім Н. Гірна побудувала свою працю на аналізі наукового доробку Івана Кривецького. Вона визначила декілька джерельних комплексів: роботи І. Кривецького присвячені князівській добі, середньовічній історії, історії гетьманської доби. Окремий джерельний комплекс склали дослідження вченого процесів, які проходили у Галичині в середині ХІХ ст.: загальні оцінки “Весни народів” 1848-1849 рр., селянські виступи цього періоду; роботи про національну гвардію та селянську самооборону в Карпатах, про формування руського батальйону гірських стрільців у складі австрійської армії та ін. Важливим джерельним комплексом стали теоретичні праці І. Кривецького, його історіографічні огляди, роботи присвячені його сучасникам історикам. Саме ці джерельні матеріали дозволили дисертантці визначити теоретичні підстави наукового методу І. Кривецького. Як окрему джерельну групу у праці представлено бібліотечні та бібліофільські напрацювання І. Кривецького, передовсім ті, які стосувалися історії бібліотеки: бібліотечної справи, проблематики національного визвольного руху. Автор виділила також роботи з джерелознавства, твори присвячені українській історичній пам'яті, а також статті на актуальні суспільні проблеми.

Архівну групу представляють матеріали з Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, передовсім це фонд “Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові”, матеріали Відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Окрему групу джерел складають видання НТШ та преса.

Робота написана на основі презентабельної джерельної бази.

Дисертаційна праця написана на основі сучасних методологічних прийомів та методів дослідження.

Другий розділ кандидатської праці присвячений аналізу формування суспільно-політичних поглядів та початку наукової діяльності І. Кривецького. Дисертантка висвітлила життєвий та творчий шлях вченого, уточнила окремі

сторінки його біографії, особливо щодо його перебування у Роздолі та початків наукової праці в бібліотеці місцевого монастиря. В роботі представлено та уточнено усі найважливіші віхи його біографії: робота в НТШ; відносини з М. Грушевським; діяльність в роки Першої світової війни та ЗУНРу; наукова та громадська праця у міжвоєнний період.

У розділі показано початок наукової діяльності вченого, зокрема вивчення ним історії князівської доби та культурного руху цього часу; дослідження історії книгодрукування в Україні та національно-культурного руху ранньомодерного часу; публікація статей про літописи, подорожні записи та інших оригінальних джерельних матеріалів.

У підрозділі про формування історичних поглядів І. Кривецького зазначено, що із заснуванням Львівської історичної школи вперше утворився організований осередок всеукраїнського державного спрямування, де творився синтез історії України на засадах позитивізму та державницької ідеї.

Третій розділ праці “І. Кривецький — представник державницької школи” присвячений аналізу досліджень вченого відповідно до визначених напрямів його творчості.

Оригінальними виданнями історика були “Наукові хроніки”, де в рамках наукових проектів НТШ І. Кривецький відгукувався на наукові та політичні дискусії. Зокрема, в роботі аналізуються твори В. Донцова, Т. Коструби, які пов'язували українські державницькі ідеали з княжими часами, натомість І. Кривецький вважав, що національні перспективи слід формувати на основі досвіду національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.

У “Наукових хроніках” І. Кривецький детально проаналізував державницькі засади історіописання С. Томашівського та В. Липинського. Авторка зазначає, що державницький ідеал С. Томашівського базувався на Галицько-Волинській державі, яку він розглядав як першу форму національної державної організації, а В. Липинський початок національного державництва пов'язував з державою Б. Хмельницького, яку творила українська козацька еліта.

Наступні частини розділу дисертації присвячені аналізу подій 1848-1849 рр. у Галичині: дослідам історії аграрних рухів 1848-1849 рр. та працям з військової історії.

Коли переважна більшість істориків Галичини концентрувалися на питаннях пов'язаних із скасуванням панщини 1848 року, то І. Кревецький звертає увагу на соціальний стан та протестні рухи галицького селянства. Зокрема, він відносить початки аграрних страйків у Галичині до 1848-1849 рр., а причини їх вбачає у тому, що після проведення аграрної реформи у краї не було узгоджено питання оплати праці для селян, які працювали на панщизняних ланах, зрештою, як показує дисертантка, протестні акції були частково викликані не до кінця визначеним соціальним статусом селян після проведення реформи.

Праці з військової історії, які аналізує дисертантка, присвячені оборонній організації руських селян на галицько-угорському прикордонні у 1848-1849 рр.; батальйону руських гірських стрільців, який діяв у 1849-1850 рр. та руській самообороні на галицько-угорському прикордонні у 1848-1849 рр. Автор показує, що національні збройні формування у 1849 р. були створені як альтернатива військовим підрозділам австрійської армії, яку віденський уряд вирішив застосувати для оборони галицько-угорського кордону.

В дисертації показано дослідження І. Кревецьким східно-галицьких прикордонних округів та ставлення українських політичних сил до угорського повстання 1849 року.

У підрозділі “Дослідник історії преси” проаналізовано історію пресових видань І. Кревецьким. Зокрема, дисертантка звернула увагу на появу рубрики “Україніка” в перших пресових виданнях, зокрема французькій газеті “Gazette de Léopol”, що видавалася у Львові в кінці XVIII ст. Проаналізовано вклад у національне пресознавство Галичини Михайла Гарасевича. І. Кревецький першим з українських дослідників провів аналіз пресових видань початку XIX ст. у Харкові, Києві та Одесі.

Як окремий напрямок дослідження у роботі розглянуто українські пресові видання періоду Головної Руської Ради 1848-1851 рр. — “Зоря Галицька” та “Дневник Руський”.

У роботі здійснено кількісний аналіз українських пресових видань, звернуто увагу на шляхи їх фінансування тощо.

Завершується розділ аналізом історіографічної концепції І. Кривецького. Зокрема, звернуто увагу, що вчений розділяв критичні погляди П. Куліша на “анархічні риси” козацтва, а всі відомі українські революції — 1240 р. — болехівців, 1648-1657 рр. — Б. Хмельницького, 1768 р. — Коліївщини, події 1918 р. він вважав що закінчилися поразкою. Авторка зазначає, що І. Кривецький застерігав не переоцінювати ідей Кирило-Мефодіївського братства про всеслов'янську федерацію, оскільки вважав їх “невиразними” і такими, що не знаходили розуміння серед сучасників.

Головним у будівництві національної держави І. Кривецький вважав національно-державну ідеологію. Робота І. Кривецького присвячена цій проблемі проаналізована у дисертації.

Четвертий розділ дисертаційної роботи присвячений громадсько-політичній та бібліотекарській праці І. Кривецького. Автор проілюструвала, що І. Кривецький перебував у центрі громадсько-політичних подій Галичини та відгукувався на них переважно своїми публікаціями. У розділі відображено діяльність І. Кривецького у роки Першої світової війни — військова служба, звязки з діячами Союзу Визволення України, участь в Українській Галицькій Армії. Із міжвоєнного періоду зазначено про роботу І. Кривецького в Українському Таємному університеті, журналістську діяльність та участь у національно-культурних заходах.

У підрозділі “Бібліофільська діяльність вченого” визначено його бібліотекознавчі праці; підготовку бібліографічних оглядів; публікація відгуків, рецензій, участь у підготовці бібліографічних покажчиків.

Результати кандидатської дисертації узагальнено у висновках.

Позитивно оцінюючи кандидатську дисертацію водночас хочу висловити окремі зауваження та побажання:

- у підрозділі “Наукова хроніка” Івана Кревецького в авторефераті авторка обмежилася на жаль лише аналізом праць Д. Донцова та Т. Коструби і не подала теоретичних робіт С. Томашівського та В. Липинського, які розлого подано у відповідному підрозділі у дисертації;
- в окремих підрозділах слід було уникати розлогого цитування (підрозділ “Наукова хроніка” Івана Кревецького та підрозділ “Історіографічна концепція”);
- необхідно було приділити більше уваги науковим контактам І. Кревецького з іншими представниками історичної школи М. Грушевського — О. Терлецьким, М. Кордубою та ін.;
- в роботі зустрічаються окремі мовно-стилістичні огріхи (побудова речень, “галицизми” та ін.).

В цілому, незважаючи на висловлені зауваження кандидатська дисертація Гірної Н. М. “Наукова та громадсько-політична діяльність Івана Кревецького (1883-1940 рр.) є комплексною та оригінальною науковою роботою, що цілком розкриває обрану для дослідження тему. Робота відповідає вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України, що ставляться до робіт даного профілю, а її автор Гірна Наталія Мирославівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07. 00. 01 — історія України.

Офіційний опонент

Головний науковий співробітник
відділу новітньої історії
Інституту українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України,
доктор історичних наук,
професор

Патер І. Г.